

VIII. BÖLÜM

EVLİLİK

Evlilik, iki kişinin aile kurmak üzere kanunların uygun gördüğü şekilde, ruhen ve bedenen bir ömür boyu sürecek şekilde bir araya gelmesidir. Evlilik, neredeyse her zaman karşı cinsten iki kişi arasında gerçekleşir; ancak kimi kültürlerde, eşcinsel evlilik türleri hoşgörüle karşılanmaktadır. Evlilik olağan olarak, ailenin çoğalmasının temelini oluşturur. Yani, evli çiftin çocuk yaparak onları yetiştirmeleri beklenir. Pek çok toplum, kişinin aynı anda birkaç eşle birden evlendiği çokeşliliğe izin vermektedir.

Medeni hukuk ve tarihte evlenmenin amacı, müstakbel eşlerin devamlı bir yuva kurmak için yaptıkları karşılıklı tahahütlere resmi bir nitelik kazandırmaktır. Nitekim, insan topluluklarının çoğunda, evlenme vardır ve dünyaya çocuk getirilmesi, bunların korunması ve eğitilmesi amacıyla eşlerin bir araya gelmesi olarak kabul edilmiştir. Bununla beraber, bazı evlenmelerin böyle bir amacı bulunmadığı da bir gerçektir, örneğin yaşı geçkinlerin evlenmesi veya ölüm halindeyken yapılan evlenmeler gibi; fakat bunların sayısı azdır.

Lowie gibi bazı antropologlar hem ailenin hem de evliliğin cinsel birliktelikten kaynaklandığını, aile ve evliliğin biyolojik temel üzerine oturan üst yapı kurumları olduğunu söyleseler de daha sonraki çalışmalar göstermiştir ki aile ve evlilik için temel motivasyon cinsel birliktelik değildir. Çünkü çeşitli antropolojik araştırmalara göre evliliğin olduğu pek çok toplumda evlilik dışı cinsel ilişki sınırlı değildir. Buradan evliliği bir kadın ile bir erkeğin (monogamy), veya bir erkekle birden fazla kadının (polygyny) veya bir kadınla birden fazla erkeğin (polyandry) kültür tarafından uygun görülen, genellikle sonunda çocukların doğması beklenen cinsel ilişkisine verilen isimdir. (Kırımlı 2002: Basılmamış Ders Notları)

Kırsal kesimde soyun devamını sağlamada ilk aşama sayılan evlenme, geleneksel yaşamın en önemli olaylarından biridir. Ekonomik koşulların biçimlendirdiği akraba evlilikleri, beşik kertiği, berder evlilik ve benzeri evlenme türleri günümüzde de geçerlidir. Başlık olgusu da evlenmelerde temel öğelerden birini oluşturmaktadır. Kırsal

kesimde evlenme törenleri yörelere göre farklılıklar gösterir. Bununla birlikte başlık, düğün evinde çatıya bayrak asma, zülûf kesme, kına gecesi, yengelik, sağdıçlık, gelinin al giymesi ve damadın evine at sırtında gitmesi (günümüzde atın yerini bazı yörelerde traktör ya da araba almıştır) damat evinin önüne vardığında saç saçılması, eşikten girerken kayınvalidenin bir toprak çanak kırması vb günümüzde de Anadolu'nun birçok yöresinde yaşanan ortak geleneklerdir. (Büyük Larousse 1992: 3912)

EVLİLİĞİN TARİHİ :

10. yüzyıla kadar Roma'da evlenme işlerinde yasama ve yargılama yetkileri devlete aitti. Bununla birlikte, hristiyan kilisesi, kuruluşundan itibaren, kendi mensuplarının evlenmelerinde uyulması gerekli bazı özel emirler ve yasaklar getirmişti; bunlara karşı gelen dini cezalara çarptırılır, en önemlisi de aforoz edilirdi. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra siyasi otoritesinin ortadan kalkması, kilisenin bu yasama ve yargılama yetkilerini yavaş yavaş benimsemesine yol açtı. 10. yüzyıldan itibaren de onun bu yetkilerine karşı çıkan olmadı. Fakat yeniden güçlenen krallık, öteki işlerde olduğu gibi evlenme konusunda da kilisenin yetkilerine sahip çıkmaya kalkıştı. Bu çaba Batı'da 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar sürdü ve evlenme akitlerinin belediyelere bırakılmasıyla son buldu.

O tarihten itibaren birçok ülkede, hukuki evlenme şekli olan medeni evlenmenin yanı sıra isteğe bağlı olarak ve ancak medeni evlenmeden sonra yapılabilme şartıyla dini evlenme şekline de yer verilmeye başlandı.

Evlenmenin hukuki ve dini esasları zamanla çok değişmiştir: kan akrabalığıyla ilgili yasaklar her yerde geçerli olmadığı gibi bazı halkların egzogamik (aile veya kabile dışından evlenme) kanunları son derece karmaşıktır; bir kural haline gelen tek kişiyle evliliğin, çok kişiyle evliliği ortadan kaldırması uzun sürdü. Bazı toplumlarda nişanlı, karısını, anne- babasından, dayısından veya ağabeyinden satın alır, bazı yerlerde ise kocaya bir hediye veya drahoma verilir. Nişanlı, damat olarak kabulünden önce müstakbel kayınbaba ve kayınvalidesinin evinde bir süre hizmet etmek zorunda kalabilir. Çoğu yerde evlenme ilk çocuk doğmadıkça geçerli olmaz.

Türk Topuluklarında Evlilik

Türk topluluklarında boyların, obaların, yaşama kurallarına, ahlâk anlayışlarına, gelenek ve göreneklerine ve yaşanan ortamın kültür durumuna göre az çok değişen evlenme törenleri vardı. Bu törenler, yapı ve nitelikleri bakımından ilden ile, bazen köyden köye göre de değişiklik gösterebilir. Eski çağlardan kalma gelenek ve inançlar farklı tutumlarla bu törenlerde yaşar. Bu yüzden, Türk evlenme törenlerini tek bir ölçüye göre açıklamak yeterli sayılmamalıdır.

Karadeniz, Doğu Anadolu, Ege bölgeleri, Güney Anadolu ve Rumeli yörelerinde değişik şekilde evlenme törenleri yapılır. Evlenmeyi sağlayacak ön işlemler de birbirine benzemez. Birbirine benzeyen tek nokta evlenen kimselerin belli törenlerden sonra ayrı ev kurmaları, belli kurallara uyararak yuvalarını sürdürmeleridir.

Orta Asya Türklerinde, bilinen en eski evlenmeler, toplumun bağlı olduğu din inançlarına göre yapılırdı. Boyun, obanın dini önderi olan kam veya şaman, evlilik kurumunun gerçekleşmesinde en önemli görevi yerine getirir: evlenmeye kararlı çiftleri törenle birleştirir, bölgenin durumuna göre ev veya çadır sahibi yapardı.

Anadolu Türklerinde evlenme iki yolla olur. Ana-baba veya aile büyükleri evlenecek gençlere sormadan uygun eşleri seçerler; din etkisi altında kalan, eski geleneklere aşırı ölçüde bağlı çevrelerde erkek ile kız evlenmeden önce birbirlerini tanıyamazlar. Bazı durumlarda da evlenmek isteyen çiftler birbiriyle anlaşır, kararlarını büyüklere bildirirler. Büyüklerin araya girmesi, şekli bir gereklilik sayılır. (www.tr.wikipedia.org)

DÜĞÜN

Bir çiftin ebedi beraber yaşama kararını, tanıdıkları ve dostları ile birlikte kutladıkları eğlence.Dünya 'nın her yerinde, farklı kültürlerde farklı şekilde gerçekleşir. Hep aynı kalan en önemli noktaları, beraber yaşamayı karar vermiş çiftin artık birbirlerine ait olduğunu gösteren sembollerin önemli bir rol oynamasıdır. Ayrıca bu çiftin velileri, bu beraberlik ile memnun olduklarını göstermeleri de her kültürde önemlidir.(www.tr.wikipedia)

Düğünler, tüm dünya kültürlerinde olduğu gibi Türk kültüründe de insanların mutluluklarını ifade eden törenler arasındadır. Hangi tür yerleşim biriminde olursa olsun, hepsinde de standart kalıplar içinde gerçekleşir. Düğünün amacı kuşkusuz, evlenen çiftleri çevreye ilan etmek, duyurmaktır. Demek ki çevre, evlilik olayında önemli bir etmendir. Yani evlilik, sadece bireysel bir olay olmayıp, çevreyi ilgilendiren ve çevrenin de devreye girdiği bir olgudur. Evlenme nedeniyle çiftlerin çevrelerini genişlettikleri de bir gerçektir. Özellikle her iki tarafta akrabalıkların oluşması, bunun başlıca kanıtıdır. Düğünlerin pek çok işlevleri vardır. Bunları aşağıdaki noktalarda özetleyebiliriz. (Tezcan.2000:II)

NİKAH

Evlilik için kadın ve erkeğin bir nikah memuru önünde, ikişer şahitle, kamuya açık olarak evlenmeyi kabul etmesi ve bunun belgelenmesi, imzalanmasına nikah denir.. Evlenenlere aile cüzdanı verilir. Nüfus kaydında değişiklik yapılır. Nüfus cüzdanındaki bekar hanesine evli yazılır. Kanun resmi evlendirme memuru önünde yapılmayan evlendirmeyi tanımamaktadır. Dini nikaha ise ancak resmi nikahdan sonra ve eğer taraflar isterse cevaz verilmektedir ki bu nikahın kıyılması için evlilik cüzdanının ibrazı zorunludur.

İMAM NİKAHI

Türkiye'de devlet tarafından resmî nikah işleminden farklı olarak yapılmış dinî nikahı tanımlamak için kullanılan bir sözcüktür. Terim olmayan sözcük, daha çok halk arasındaki kullanımdan türemiştir.

Nikah, kanunen karı koca olma, resmen evlenme demektir. Nikah kavramsal, eylemsel ve geleneksel olarak büyük değişkenlik gösterir. Bunların yanı sıra çoğu dinde nikah özel bir yere sahiptir ve din tarafından belirli kurallar ve uygulamalar ile tanımlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nde anayasası gereğince, devlet otoritesi altında kıyılmayan hiçbir nikah türünün resmî geçerliliği yoktur. Buna her türlü dinî nikah da dahildir. Türkiye'de uzunca bir süre resmî nikahın yanı sıra dinî nikah kıyımı da devam etmiştir; fakat resmî nikahın bulunmayıp dinî nikahın bulunduğu çeşitli durumların yarattığı sorunlar ve daha

kavramsal bazlı farklı sorunlar sebebiyle bugün sadece resmî nikahın kıyılması, özellikle şehirlerde daha yaygındır. Ayrıca Türkiye'de *imam nikahı* olarak tabir edilen şekilde dini nikah kıymak yasa dışı sayılmıştır ve suç arz etmektedir. Kıyılan imam nikahlarında yer alan uygulama ve işlemler İslam'daki nikah uygulamasına göredir.(www.tr.wikipedia) Bu kadar uzun dönem aileye ilişkin olarak belirttiğimiz bu özelliklerin bugün de sürüp gitmesi, Türklerin aile kurumuna verdiği önemi göstermektedir. Kuşkusuz her dönemde bazı yozlaşmalar ve sapmalar belli oranda görülebilir. Bugün de bu yozlaşmalar var. Ama aileye ilişkin temel öğelerin şimdiye değin değişmemesi, Türklerin aileyi toplumun temeli olarak görmeleriyle açıklanabilir.(Tezcan 2000,II)

Bu bölümde konuşan hane başkanlarının medeni durumları,hanedeki evli çift olma durumu,evlilik şekilleri,çocuk olma durumu,ve hane dışında yaşayanlarla ilgili bilgiler alınmıştır.Evlenirken yapılan törenlerdeki işleyiş örf ve adetler F-2 mülakatlarındaki sorular, yapılan sohbetler ve gözlemlerle öğrenilmiştir.

ÇAMLICA DA EVLİLİK ÖZELLİKLERİ

Köyde toplumun temeli ve en küçük birimi olan ailenin kutsallığına inanılır, evlilik kurumunun oluşması örf ve adetler doğrultusunda gerçekleşir. Evlenip aile kurmanın önemi çocukluktan itibaren sosyalizasyon sürecinde öğretilir. Bireyler belirli bir yaşa geldikten sonra hem kendi istekleriyle hem de çevresindekilerin ısrarları ile evliliği düşünmeye başlarlar. Konuşulan hane başkanlarının medeni durumu sorulduğunda % 92 sinin evli % 8' inin ise eşinin ölmüş olduğu görülmektedir. Genç hane başkanlarında da görülen yüksek evlilik oranı Çamlıca'da evliliğe verilen önemin sadece yaşlı hane başkanları için olmadığını bir kez daha kanıtlar.(Tablo:B-1) Hanede başka evli çift olma durumuna bakıldığında genç hane başkanlarında % 4' lük bir payla 1 çift, yaşlı hane başkanlarında ise % 20' lik payla 5 çift olduğu görülmektedir. (Tablo B: 2) Bu tip geniş aile örneklerinde evlenen erkek çocuklar gelinlerle birlikte baba evinde yaşarlar. Patriloal ikamet ,dünyada en yaygın şekilde uygulanan ikamet tarzıdır. Genç nüfusun gün geçtikçe ailenin yanında yaşamak istemeyerek ayrı oturma isteği bu tabloda oldukça açık bir farkla gözükmektedir. Çamlıca köyünde hanede yaşayan evli çiftler, gelinin erkeğin evine yerleşmesi şeklinde olmuştur. Ancak Şartları maximum derecede zorlayarak ayrı evde yaşamak yeni neslin evlilikteki ilk tercihleri

arasında gelmektedir. Konuşulan evli hane başkanlarının % 96' sı erkeğin ve kadının ilk evliliğidir. Monagami köydeki evlilik şekillerinin en yüksek oranına sahiptir. Ahlaki nedenlerden dolayı tek eşli evlilik tercih edilir. Köyde E2K1 evliliği yapan 2 yaşlı hane başkanı bulunmaktadır. Her ikisi de eşlerinin vefatından sonra ikinci evliliklerini yapmışlardır. Erkeğin köydeki işlerde bir yardımcıya ihtiyacı olduğu düşüncesiyle yapmış oldukları ikinci evlilikler, köyün genel ahlak kuralları çerçevesinde gerçekleştiği için desteklenmiştir. (Tablo:B-3) Konuşulanın evlilik özellikleri ile ilgili tablolar sadece E-1,K-1 türü evlilikleri içermektedir.Bu tür evlilik yapan 45 hane başkanı bulunmaktadır,bunlardan 24' ü genç hane başkanıyken 21 tanesi yaşlı hane başkanıdır. Ortalama evlilik yaşı genç hane başkanları için 22, yaşlı hane başkanları için 23,7 dir. Ortalama evlilik yaşının gençlerde daha geç olması gerektiği halde medyan yaşın bu şekilde çıkması, yaşlı hane başkanlarında 30-44 yaş aralığında evlenen 3 kişinin ortalamayı yükseltmesinden kaynaklanmaktadır. Genç hane başkanlarında evlilik yaşı en düşük 18 iken, yaşlı hane başkanlarında bu yaş 14' e kadar düşmektedir. Birer tane olmak üzere 14 ve 17 yaşlarında evlenmiş iki hane başkanı bulunmaktadır.(Tablo: B4) Ancak artık Çamlıca ' da yasal yaş sınırı olan 18 yaşın altına düşülmemeye önem verilmektedir. Erkek için askerden geldikten sonra evlenmesi uygun görülmektedir. Kadınların erken yaşta evlenmelerinin nedeni daha çok buna ailelerinin karar vermesi ve eğitimlerine ilkokuldan sonra ağırlıklı olarak devam edememiş olmalarıdır. İlkokulun 8 seneye çıkarılmasından sonra evlilik yaşı artma yönünde bir eğilim gösterse de halen daha erken yaşta evlilikler özellikle kız çocuklarında görülmektedir. (Tablo B:5)

Konuşulan hane başkanlarının evliliklerinin hepsinde resmi ve dini nikahın da yapıldığı öğrenilmiştir. Genç hane başkanlarının % 50' si resmi nikahı önce yaparken, yaşlı hane başkanlarının hepsi dini nikahı önce yapmıştır. (Tablo: B6) Genç hane başkanlarının resmi nikahı önce kıymasının ağırlıklı nedeni örf ve adetlerin bu yönde olmasıdır. Medeni kanun gereği önce kanunlar önünde evli gözükmenin önemli olduğunu ardından da dini nikah yapılarak örf ve adetlerin de yerine getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. (Tablo: B 7) Dini nikahın önce yapılmasında ise en büyük oran evliliğin kaçma – kaçırma şeklinde gerçekleşmesidir. Genç hane başkanlarının önce dini nikahı yapmasında % 50' lik paya sahip olan neden eş seçiminin kaçma-kaçırma olmasıdır. Yaşlı hane başkanları ise dini nikahın önce yapılmasını daha çok örf- adetlerin bu yönde olmasına bağlamaktadır. (Tablo: B8)

Kişinin evlenmeye karar vermesinin ilk aşaması eş seçimidir.Eş seçimi farklı şekillerde meydana gelir.Dünyanın her yerinde eş seçiminde yasaklar üzerine kurulmuş kimi kısıtlamalar vardır.Bu yasaklardan evrensel olanları yakın akrabalar arasındaki seks ilişkisidir.Başka bir deyimle birbirine soy bağı ile bağlı bulunan yada aynı soydan sayılan kimseler arasındaki cinsel ilişki veya buna izin veren evliliğe ensest adı verilen anne ile oğul,baba ile kız,kız kardeş ile erkek kardeş arasındaki cinsel ilişki yada buna izin veren evlilikler ensesttir.Tarih boyunca ensestte izin verdiği bilinen toplumların sayısı parmakla sayılacak kadar azdır.(2002 Aile Antropolojisi Basılmamış Ders Notları) Çamlıca Köyünde ahlaki kurallar gereği ensest ilişki kabul edilemez, ancak akraba evliliklerine rastlanır. Tablo B-9 a bakıldığında hane başkanlarının evliliklerinde eş seçiminde erkeğin beğenip ailenin onayladığı evlilikler %47 oranındadır. (Grafik:3) Kaçma –kaçırma ile yaşanan evliliklerin oranı da % 29’ u bulan bir rakamla karşımıza çıkmaktadır. Genç hane başkanlarında kaçma –kaçırma, yaşlı hane başkanlarına göre daha sık yaşanmaktadır. Kaçma- kaçırma her zaman eş olacak kişilerin anlaşması ile olmuştur. Köyde hiçbir zaman zorla alıkoyma, evliliğe zorlanma gibi bir durum yaşanmamıştır. Evlenecek bireyleri birbirlerine kaçmaya zorlayan en büyük neden % 77’lik oran ile ailelerin onaylamıyor olmasıdır. Eşlerin birbirlerine karşı besledikleri duygulara ailelerin evliliklere onay vermemesi kaçırma olaylarını tetiklemiştir. Kadınların erkek çocuklarına eş seçerken gelin adayının iş yapma kabiliyetine bakması, gelin adaylarının sadece geçime katkı sağlayan işlerde değil aynı zamanda ev işlerinde de kabiliyetli olmalarının istenmesi, kızlarına eş olacak damat adayının evini geçindirebilir olması taraflar için önemsenir ve buna uymayan durumlarda ailelerin evlenmek isteyen eşlere karşı durmaları kaçınılmaz hale gelir. Geriye kalan % 23’ lük dilim ekonomik nedenlerden ötürü evlenemeyecek olan gençlerin düğün ve diğer masraflardan kurtulması amacıyla gerçekleşmiştir. (Tablo: B10-B11) (Grafik:12)

Çamlıca köyünün geneline bakıldığında konuşulan hane başkanlarının % 92’ sinin çocuğunun olduğu görülmektedir. % 85’ inin hem kız hem erkek çocuğu bulunurken % 13’ ünün yalnız erkek çocuğu, % 2 sinin de yalnız kız çocuğu olduğu görülmektedir. Yaşlı hane başkanlarında çocuk olmamam durumu söz konusu değildir. Genç hane başkanlarında henüz çocuk sahibi olmayan % 15 lik kısım yeni evlenmiş ve henüz çocuk sahibi olmamış evli çiftleri göstermektedir. (Tablo: B 12) (Grafik: 8)

Konuşulan hane başkanlarının sağ-ölu toplam çocuk sayısı tablosuna bakıldığında genç hane başkanları ile yaşlı hane başkanları arasında bariz fark olduğu görölmektedir. Genç hane başkanlarında ortalama çocuk sayısı 3,9 iken yaşlı hane başkanlarında bu sayı 6,8' e çıkmaktadır. Gençlerin aile planlamasına daha yatkın olması, çok çocuk sahibi olmanın iyi bir şey olmadığı bilincinin oluşması ve henüz fazla çocuk doğuramayacak kadar yeni evlenmiş olmaları bu oranın arasındaki farkın nedenleri arasındadır. (Tablo:B 13)

Tablo:B-14 görüldüğü gibi konuşulan hane başkanlarının tamamının sağ çocuğu bulunmaktadır. % 83' ü hem kız hem erkek çocuk sahibi iken % 15' i yalnız erkek, % 2 si ise yalnız kız çocuğu sahibidir. Köy genelinde toplam sağ çocuk sayısı ortalama olarak 4,7 iken bu durum erkek çocuklar için ortalama 2,5, kız çocuklar için ise 2,3 tür. Köy genelinde erkek çocuk sayısı kız çocuk sayısına göre daha fazladır. (Tablo:B-14,B-15,B-16,B-17)

Hane başkanlarının % 36' sının ölü çocuğu vardır. Genç hane başkanlarının %14'ü yaşlı hane başkanlarının % 56'sının ölü çocuğu bulunmaktadır. Genç hane başkanları yalnızca kız çocuk kaybı yaşamıştır. Yaşlı hane başkanlarında ise % 42 ile yalnız erkek çocuk, % 37 ile yalnız kız çocuk, % 21 ile de kız ve erkek çocuklarının her ikisinin de kaybını yaşamıştır.

Toplam ölü çocuk sayısının ortalaması köy genelinde 1,3, erkek çocuklarda 1,1, kız çocuklarında da aynı şekilde 1,1 dir. Çocuk ölümlerine sebebiyet veren olayların başında yüksek ateş, akrep-yılan ısırması, nedeni anlaşılamayan hastalıklar olduğu söylenmektedir. Özellikle eskiden yaşanan, ulaşımın kötü olması , hastaneye ve doktora ulaşamama nedenlerinden dolayı anlık müdahale edilerek düzelebilecek durumlar ölümlerle sonuçlanmıştır. (Tablo:B-18,B-19,B-20,B-21)

Evlilik başlığında topladığımız sorularımızın sonuncusu da hane dışında yaşayan bireylerin olup olmadığı idi. Bu cevapları alırken hastaneye yatmış, hapisanede, öğrenci, çalışmak için, askerlik için haneden ayrılmış olan bireylerin özelliklerini topladık. 51 hanenin bulunduğu Çamlıca Köyünde genç hane başkanlarında 6 iken bunun 1'i yalnız kız, 5' ini ise yalnız erkekler oluşturmaktadır.Yaşlı hane başkanlarında ise 3 hanede, hane dışında yaşayan birey bulunmaktadır. Bu 3 kişiyi yalnız erkekler oluşturmaktadır. (Tablo:B-22,B,23)